

Závěrečné stanovisko

ve věci podnětu manželů P.

A.

V případě manželů P. ochránce konstatoval pochybení na straně Věznice Vinařice spočívající v tom, že manželé P. byli před návštěvou syna ve věznici podrobeni osobní prohlídce v rozporu se zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů, neboť jak z informací od stěžovatelů, tak z vyřízení jejich stížnosti ředitelem vinařické věznice nevyplývalo žádné důvodné podezření, které by dle uvedeného zákona opravňovalo zaměstnance věznice k provedení osobní prohlídky, jejíž průběh jsem popsal v průběžné zprávě o výsledku šetření ze dne 6. 3. 2013. **Již v případě sp. zn. 645/2011/VOP/MS¹ ochránce konstatoval, že osobní prohlídky prováděné u odsouzených obecně představují zásah do lidské důstojnosti vězněných osob. V prostředí výkonu trestu odnětí svobody však lze tento zásah považovat za legitimní za účelem zajištění vnitřní bezpečnosti (zabránění průniku nepovolených věcí do věznice), avšak pouze pokud jsou prohlídky prováděny přiměřeně a takovým způsobem, aby byla maximálně šetřena lidská důstojnost. Za přiměřené přitom nelze považovat, pokud jsou odsouzení rutinně nuceni při důkladné osobní prohlídce nazí dřepovat či zvedat penis a šourek, aniž by existovalo reálné podezření odůvodňující tento postup. Toto doporučení je tím spíše aplikovatelné na případ vykonání důkladné osobní prohlídky na civilních osobách vstupujících do věznice. Pro vykonání takového zásahu do lidské důstojnosti osob neomezených na svobodě musejí být dány závažné důvody.** Zjištění ochránce byla blíže popsána a zhodnocena v průběžné zprávě o výsledku šetření ze dne 6. 3. 2013, na kterou tímto odkazuji.

Vyřízení podnětu jsem se na základě pověření veřejného ochránce práv JUDr. Pavla Varvařovského ujal já, neboť veřejný ochránce práv využil své možnosti, dané mu ustanovením § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv,² přenést na mě některé oblasti své působnosti, mezi které patří i oblast vězeňství, do níž spadá tento případ.

¹ Zpráva o šetření včetně závěrečného stanoviska je dostupná v anonymizované podobě na <http://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/pripady-a-stanoviska-ochrance/stanoviska-ochrana-osob-omezenych-na-svobode/> (cit. dne 21. 2. 2013).

² Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

B.

V souladu s ustanovením § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv byl ředitel vinařické věznice plk. Mgr. Hadrava vyzván, aby se k průběžné zprávě o výsledcích šetření vyjádřil ve lhůtě 30 dnů. Ten tak učinil datovou zprávou ze dne 9. 4. 2013.

Ve svém vyjádření se ředitel věznice znovu odvolává na ustanovení § 13 odst. 1 zákona o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, v němž je zakotveno oprávnění příslušníka k provedení osobní prohlídky.³ Poukazuje na to, že rozhodnutí, zda této pravomoci příslušník využije, či nikoli, je pouze na jeho vlastním uvážení, které však zaujímá s ohledem na chování osob před vstupem do věznice a ostatní souvislosti konkrétní situace. Uvádí, že příslušník vzhledem k zásahu do osobnostních práv koná tak, aby bylo do těchto práv jedince zasaženo v co nejmenší možné míře, v souladu se zákonem stanovenými podmínkami a zásadami.

K důvodnosti provedení osobní prohlídky v případě manželů P. plk. Mgr. Hadrava konstatuje, že před vstupem do věznice příslušnice strážní služby zaznamenala nestandardní chování manželů P., projevy nervozity a nonverbální komunikaci neurčité povahy. Tyto okolnosti zapříčinily důvodné podezření z pokusu o pronesení nepovolených věcí či látek do věznice, proto byli manželé podrobeni osobní prohlídce, přičemž vyvrácením podezření (během prohlídky nebyly nalezeny žádné nepovolené předměty ani látky) byl naplněn účel tohoto opatření. Osobní prohlídka na čtyřletém synu odsouzeného nebyla provedena z důvodu absence podezřelého chování. V postupu příslušníků tak nebylo ředitelem věznice shledáno žádné pochybení.

C.

Podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv ochránce po obdržení vyjádření nebo marném uplynutí lhůty sdělí písemně své závěrečné stanovisko úřadu a stěžovateli. Součástí závěrečného stanoviska je návrh opatření k nápravě.

Předmětem mých výhrad je provedení důkladné osobní prohlídky na civilních osobách (návštěvnících), k níž může být přistoupeno pouze při splnění podmínek stanovených v § 13 zákona o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky. Uvedené a výše citované ustanovení fakticky zakotvuje jediný korektiv pro zamezení svévole zaměstnanců VS ČR při rozhodování o tom, zda a u koho prohlídku provést, totiž ono důvodné podezření, že daná osoba má u sebe zbraň nebo jinou věc, kterou by mohla narušit výkon zabezpečovací detence, vazby nebo výkon trestu odnětí

³ „Při střežení objektů je příslušník oprávněn zjišťovat totožnost osob, které vstupují do objektu nebo se v něm nacházejí, prohlížet jejich zavazadla i věci a prohlížet dopravní prostředky při vjezdu i výjezdu. **Při důvodném podezření, že osoba má u sebe zbraň nebo jinou věc, kterou by mohla narušit výkon zabezpečovací detence, vazby nebo výkon trestu odnětí svobody nebo bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství nebo ministerstva nebo kterou neoprávněně vynáší ze střeženého objektu, může příslušník provést její osobní prohlídku a takovou zbraň nebo jinou věc odebrat. Může přijímat i jiná opatření nezbytná k tomu, aby do objektu nebyly vnášeny nebo dopravovány věci, které by mohly narušit výkon zabezpečovací detence, vazby nebo výkon trestu odnětí svobody nebo bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství nebo ministerstva.**“

svobody. Příslušník VS ČR, který učiní rozhodnutí o provedení osobní prohlídky, je tak povinen vyhodnotit, zda je v konkrétním případě výše uvedená podmínka důvodného podezření splněna.

Jak uvedl ředitel věznice ve svém vyjádření, oním důvodným podezřením mělo být nestandardní jednání návštěvníků. Takové chování či nonverbální komunikaci manželé P. důrazně popřeli. Ostatně sama skutečnost, že argumentace „nestandardním chováním“ návštěvníků se objevila teprve až ve vyjádření k výzvě ochránce, zatímco v původním vyřízení stížnosti manželů P. nebyl uveden jediný důvod pro provedení osobní prohlídky (a přesto byla stížnost shledána jako nedůvodná), vyvolává značné pochybnosti o hodnověrnosti uvedeného argumentu. Tím spíše, že věznice dané tvrzení žádným způsobem nepodložila (např. kamerovým záznamem z prostoru vstupu do věznice, vyjádřením tehdy službu konajících příslušníků).

Sousloví *důvodné podezření* je neurčitý právní pojem, který nemá jednoznačný striktní výklad⁴, je proto třeba při jeho interpretaci postupovat obezřetně, a zejména restriktivně s ohledem na respekt k lidské důstojnosti a soukromí člověka.

Veřejný zájem na zajištění vnitřní bezpečnosti ve věznici byl v daném případě dostatečně realizován provedením důkladné osobní prohlídky u odsouzeného syna manželů P. před a po provedení návštěvy, jakož i tím, že manželé P. byli před návštěvou syna podrobeni kontrole prostřednictvím detekčního rámu, RTG příručních zavazadel a detekčního křesla. Souhlasím s argumentem, že ani těmito prostředky nelze bezpečně odhalit pronášení nepovolených látek (typicky návykové látky) návštěvou, na rozdíl od kovových předmětů. Leč znovu opakuji, že odsouzený je důkladně osobně prohlídce podroben před i po návštěvě. Pakliže by se např. intoxikoval nepovolenou látkou v průběhu samotné návštěvy, bylo lze u odsouzeného provést v případě podezření namátkovou kontrolu stěrem sliznice či poskytnutím vzorku moči a následně jej sankcionovat prostřednictvím kázeňského řízení a dalšími opatřeními⁵, jak se běžně děje.

I při zohlednění toho, že u manželů P. tato osobní prohlídka nikdy v minulosti provedena nebyla (přestože totožné návštěvy bez zrakové a sluchové kontroly se synem se již účastnili), navštívený odsouzený nebyl k výkonu trestu odnětí svobody odsouzen pro trestnou činnost související s návykovými látkami, dle tvrzení rodičů nemá užívání návykových látek v anamnéze ani neexistovalo podezření na užívání návykových látek během výkonu trestu, se jeví provedení prohlídky jako nedůvodné. Dále samotná skutečnost, že byl ředitelem věznice tento typ návštěvy (tedy bez zrakové a sluchové kontroly zaměstnanců věznice), který není nárokový a slouží jako druh motivačního prvku pro odsouzeného a je de facto formou odměny, povolen, vypovídá o doposud zjevně bezproblémovém výkonu trestu odnětí svobody odsouzeného.

⁴ Byť určité vodítko představuje nově vnitřní předpis – § 93 odst. 2 NGR č. 18/2013 o vězeňské a justiční stráž. Tento vnitřní předpis nabyl účinnosti 15. 5. 2013.

⁵ Např. přeřazení do nižší skupiny vnitřní diferenciaci, nařízením tzv. bezkontaktních návštěv apod.

Skutečnost, že tato prohlídka nebyla provedena u nezletilého syna odsouzeného, důvodné podezření k provedení osobní prohlídky manželů P. také nikterak nepodporuje, spíše naopak. Argumentaci věznice tím, že čtyřletý syn odsouzeného, který se návštěvy účastnil společně s manželi P., nevykazoval známky podezřelého chování, nelze považovat za relevantní.

D.

Po posouzení argumentace věznice jsem neshledal prostor pro přehodnocení závěrů popsaných v průběžné zprávě o výsledku šetření ze dne 6. 3. 2013. Vzhledem k tomu, že ředitel věznice se s argumentací ochránce neztotožnil, a tedy ani nepřijal jakékoliv opatření k nápravě, byl jsem nucen ve věci vydat následující závěrečné stanovisko.

Jakkoliv respektuji právo a současně povinnost příslušníka VS ČR zamezit průniku nepovolených předmětů a látek do věznice, po shrnutí všech zmíněných argumentů musím trvat na tom, že provedení důkladné osobní prohlídky na manželech P. bylo excesem. Věznice nepředložila pádné argumenty odůvodňující provedení takové prohlídky. Dále, s ohledem na shora zmíněné a s odkazem na recentní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva⁶, jako opatření k nápravě navrhuji, aby **důkladná osobní prohlídka byla na civilních osobách vstupujících do věznice prováděna jen ve zvláště mimořádných případech, kdy existuje reálné podezření z pronášení nepovolených látek či předmětů do věznice**. Podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv se nyní znovu obracím na ředitele věznice, aby se ve lhůtě 30 dnů od doručení tohoto závěrečného stanoviska vyjádřil k tomu, jaká opatření k nápravě ve věci přijal. Závěrečné stanovisko obdrží rovněž manželé P.

JUDr. Stanislav K ř e č e k
zástupce veřejného ochránce práv

⁶ Blíže byla uvedena v průběžné zprávě ze dne 6. 3. 2013.